



## Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 19 czerwca 2018 r.\*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Powrót nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich – Dyrektywa 2008/115/WE – Artykuł 3 pkt 2 – Pojęcie „nielegalnego pobytu” – Artykuł 6 – Wydanie decyzji nakazującej powrót przed rozpatrzeniem skargi na wydaną przez organ rozstrzygający decyzję oddalającą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej – Artykuł 18, art. 19 ust. 2 i art. 47 – Zasada non-refoulement – Prawo do skutecznego środka prawnego – Zezwolenie na pozostanie na terytorium państwa członkowskiego

W sprawie C-181/16,

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Conseil d'État (radę stanu, Belgia) postanowieniem z dnia 8 marca 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 marca 2016 r., w postępowaniu:

**Sadikou Gnandi**

przeciwno

**État belge,**

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, A. Tizzano, wiceprezes, R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz (sprawozdawca), J.L. da Cruz Vilaça, C.G. Fernlund i C. Vajda, prezesi izb, E. Juhász, C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger, E. Jarašiūnas, K. Jürimäe i C. Lycourgos, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,

sekretarz: R. Şereş, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 1 marca 2017 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu S. Gnandiego przez D. Andriena, avocat,
- w imieniu rządu belgijskiego przez C. Pochet i M. Jacobs, działające w charakterze pełnomocników, wspierane przez C. Piront, S. Matray i D. Matraya, avocats,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka i J. Vlácilá, działających w charakterze pełnomocników,

\* Język postępowania: francuski.

– w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Cattabrigę i M. Heller, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 czerwca 2017 r.,

uwzględniając postanowienie z dnia 25 października 2017 r. o otwarciu procedury ustnej na nowo i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 grudnia 2017 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu S. Gnandiego przez D. Andriena, avocat,
- w imieniu rządu belgijskiego przez C. Pochet, M. Jacobs i C. Van Lul, działające w charakterze pełnomocników, wspierane przez C. Piront, S. Matray i D. Matraya, avocats,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka i J. Vlácilá, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez R. Kanitza, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu francuskiego przez E. de Moustier, E. Armoët i D. Colasa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez K. Bulterman, P. Huurnink i J. Langera, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Cattabrigę, M. Heller i M. Condou-Durande, działające w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią uzupełniającą rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 22 lutego 2018 r.,

wydaje następujący

### Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. 2008, L 348, s. 98), dyrektywy Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w państwach członkowskich (Dz.U. 2005, L 326, s. 13), a także zasady non-refoulement i prawa do skutecznego środka prawnego, ustanowionych w art. 18 i art. 19 ust. 2, a także w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy Sadikou Gnandim a État belge (państwem belgijskim), dotyczącego zgodności z prawem decyzji nakazującej S. Gnandiemu opuszczenie terytorium Belgii.

## Ramy prawne

### *Konwencja genewska*

- 3 Artykuł 33 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, podpisanej w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, tom 189, s. 150, nr 2545(1954)], uzupełnionej Protokołem dotyczącym statusu uchodźców, zawartym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r. (zwanej dalej „konwencją genewską”), zatytułowany „Zakaz wydalania lub zawracania”, przewiduje w ust. 1:

„Żadne Umawiające się Państwo nie wywali lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne”.

### *Prawo Unii*

#### *Dyrektywy 2003/9/WE i 2013/33/UE*

- 4 Artykuł 2 lit. c) dyrektywy Rady 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiającej minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o azyl (Dz.U. 2003, L 31, s. 18 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 101), definiuje pojęcie „wnioskodawcy” lub „osoby ubiegającej się o azyl” do celów tej dyrektywy w ten sposób, że jest to „obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwow[iec], który złożył wniosek o udzielenie azylu, w odniesieniu do którego nie podjęto jeszcze ostatecznej decyzji”.

- 5 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Zakres zastosowania”, stanowi w ust. 1:

„Niniejszą dyrektywę stosuje się do wszystkich obywateli państw trzecich i bezpaństwowców, którzy składają wniosek o udzielenie azylu na granicy lub na terytorium państwa członkowskiego, tak długo, jak posiadają oni zezwolenie na pozostanie na jego terytorium jako osoby ubiegające się o azyl [...]”.

- 6 Artykuł 2 lit. c) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2003/9 zostały zastąpione, w brzmieniu co do zasady identycznym, odpowiednio, przez art. 2 lit. b) i art. 3 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. 2013, L 180, s. 96).

#### *Dyrektywy 2005/85 i 2013/32*

- 7 Zgodnie z motywami 2 i 8 dyrektywy 2005/85:

„(2) [...] Rada Europejska uzgodniła, że podejmie prace mające na celu ustanowienie Wspólnego Europejskiego Systemu Azyłowego, opartego na pełnym i łącznym stosowaniu [konwencji genewskiej], potwierdzając w ten sposób zasadę non-refoulement i zapewniając, że nikt nie będzie odsyłany tam, gdzie narażony jest na prześladowania.

[...]

(8) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i przestrzega zasad uznanych w szczególności w [karcie]”.

- 8 Artykuł 7 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do pozostawania w państwie członkowskim podczas rozpatrywania wniosku o udzielenie azylu”, stanowi:

„1. Wnioskodawcy pozwala się pozostawać w państwie członkowskim, wyłącznie dla potrzeb procedury, do czasu podjęcia przez organ rozpatrujący decyzji zgodnie z procedurami w pierwszej instancji określonymi w rozdziale III. To prawo do pozostawania nie stanowi uprawnienia do otrzymania zezwolenia na pobyt.

2. Państwa członkowskie mogą uczynić wyjątek jedynie w przypadkach, gdy, zgodnie z art. 32 i 34, kolejny wniosek nie będzie dalej rozpatrywany lub gdy przekażą one osobę lub dokonają jej ekstradycji, odpowiednio, do innego państwa członkowskiego, na mocy zobowiązań wynikających z europejskiego nakazu aresztowania lub innych, albo do państwa trzeciego, albo do międzynarodowych sądów lub trybunałów karnych”.

- 9 Artykuł 39 dyrektywy 2005/85, zatytułowany „Prawo do skutecznego środka odwoławczego” w ust. 1 nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, aby osoby ubiegające się o azyl miały prawo do skutecznego środka odwoławczego. Artykuł 39 ust. 3 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie ustanawiają, w stosownych przypadkach, zgodnie ze swoimi zobowiązaniami międzynarodowymi zasady odnoszące się do:

- a) kwestii, czy środek odwoławczy na mocy ust. 1 skutkuje zezwoleniem wnioskodawcy na pozostanie w danym państwie członkowskim w oczekiwaniu na wynik zastosowania tego środka;
- b) możliwości ustanowienia środków odwoławczych lub ochronnych, w przypadku gdy środek odwoławczy na mocy ust. 1 nie skutkuje zezwoleniem wnioskodawcy na pozostanie w danym państwie członkowskim w oczekiwaniu na wynik zastosowania tego środka. [...]

[...]”.

- 10 Artykuły 7 i 39 dyrektywy 2005/85 zostały zastąpione odpowiednio przez art. 9 i 46 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2013, L 180, s. 60).

- 11 Zgodnie z art. 9 dyrektywy 2013/32, zatytułowanym „Prawo do pozostawania w państwie członkowskim do czasu rozpatrzenia wniosku”:

„1. Wnioskodawcom zezwala się na pozostawanie w państwie członkowskim, wyłącznie na potrzeby procedury, do czasu podjęcia przez organ rozstrzygający decyzji zgodnie z procedurami obowiązującymi w pierwszej instancji określonymi w rozdziale III. To prawo do pozostawania nie oznacza uprawnienia do otrzymania zezwolenia na pobyt.

2. Państwa członkowskie mogą uczynić wyjątek jedynie w przypadku, gdy osoba występuje z kolejnym wnioskiem, o którym mowa w art. 41, lub gdy wydadzą one tę osobę lub dokonają jej ekstradycji, odpowiednio, do innego państwa członkowskiego na mocy obowiązków wynikających z europejskiego nakazu aresztowania [...] lub z innych przyczyn, bądź do państwa trzeciego lub do międzynarodowych sądów lub trybunałów karnych.

[...]”.

12 Artykuł 46 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do skutecznego środka zaskarżenia”, w ust. 5 stanowi:

„Bez uszczerbku dla ust. 6 państwa członkowskie zezwalają wnioskodawcom na pozostawanie na terytorium do upływu terminu, w jakim mogą oni skorzystać z prawa do skutecznego środka zaskarżenia, a jeśli z tego prawa skorzystano w przewidzianym terminie, do czasu rozpatrzenia środka zaskarżenia”.

*Dyrektywa 2008/115*

13 Motywy 2, 4, 6, 8, 9, 12 i 24 dyrektywy 2008/115 stanowią:

„(2) Rada Europejska [...] wezwała do opracowania skutecznej polityki wydalania i repatriacji, opartej na wspólnych normach, aby osoby, które mają być wydalone, traktowane były w sposób ludzki oraz z pełnym poszanowaniem ich praw podstawowych i godności.

[...]

(4) Należy ustalić jasne, przejrzyste i sprawiedliwe zasady, aby określić skuteczną politykę powrotów stanowiącą integralną część dobrze zarządzanej polityki migracyjnej.

[...]

(6) Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby zakończenie nielegalnego pobytu obywateli państw trzecich odbywało się w ramach sprawiedliwej i przejrzystej procedury. [...]

[...]

(8) Uznaje się za uzasadnioną stosowaną przez państwa członkowskie praktykę powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, pod warunkiem że ustanowione zostały sprawiedliwe i skuteczne systemy azylowe, w pełni zgodne z zasadą non-refoulement.

(9) Zgodnie z dyrektywą [2005/85] obywatela państwa trzeciego, który wystąpił o azyl w państwie członkowskim, nie należy uznawać za osobę nielegalnie przebywającą na terytorium tego państwa członkowskiego, dopóki nie wejdzie w życie decyzja odmowna w sprawie wniosku o azyl lub decyzja o odebraniu mu prawa do pobytu jako osobie ubiegającej się o azyl.

[...]

(12) Sytuacja obywateli państw trzecich, którzy przebywają nielegalnie, ale nie mogą jeszcze zostać wydaleny, powinna zostać uregulowana. [...]

[...]

(24) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w [karcie]”.

14 Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że dyrektywa ta ma zastosowanie do obywateli państw trzecich nielegalnie przebywających na terytorium państwa członkowskiego.

15 Zgodnie z art. 3 wspomnianej dyrektywy:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

2) »nielegalny pobyt« oznacza obecność na terytorium państwa członkowskiego obywatela państwa trzeciego, który nie spełnia [warunków wjazdu do państwa członkowskiego] lub przestał spełniać [te] warunki, określone w art. 5 [rozporządzenia (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz.U. 2006, L 105, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2010, L 275, s. 11)], albo innych warunków wjazdu [do tego państwa członkowskiego], pobytu lub zamieszkania [w nim];

[...]

4) »decyzja nakazująca powrót« oznacza decyzję administracyjną lub orzeczenie sądowe, w których stwierdza się lub uznaje, że obywatel państwa trzeciego przebywa w państwie członkowskim nielegalnie, oraz nakłada się lub stwierdza zobowiązanie do powrotu;

5) »wydalenie« oznacza wykonanie zobowiązania do powrotu, czyli fizyczny przewóz osoby poza terytorium państwa członkowskiego;

[...]”.

16 Artykuł 5 dyrektywy 2008/115, zatytułowany „Zasada non-refoulement, dobro dziecka, życie rodzinne i stan zdrowia”, stanowi:

„Wprowadzając w życie niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie należyście uwzględniają:

a) dobro dziecka;

b) życie rodzinne;

c) stan zdrowia danego obywatela państwa trzeciego;

i przestrzegają zasady non-refoulement”.

17 Artykuł 6 tej dyrektywy, zatytułowany „Decyzja o zobowiązaniu do powrotu”, stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla wyjątków, o których mowa w ust. 2–5, państwa członkowskie wydają decyzję nakazującą powrót każdemu obywatelowi państwa trzeciego nielegalnie przebywającemu na ich terytorium.

[...]

4. Państwa członkowskie mogą w dowolnym momencie postanowić o wydaniu obywatelowi państwa trzeciego nielegalnie przebywającego na ich terytorium niezależnego zezwolenia na pobyt lub innego zezwolenia upoważniającego go do pobytu, ze względu na jego ciężką sytuację albo z przyczyn humanitarnych lub z innych przyczyn. W takim przypadku nie wydaje się decyzji nakazującej powrót. Jeżeli decyzja nakazująca powrót została już wydana, należy ją uchylić lub zawiesić na okres ważności wspomnianego zezwolenia na pobyt lub innego zezwolenia upoważniającego do pobytu.

[...]

6. Niniejsza dyrektywa nie wyklucza podejmowania przez państwa członkowskie decyzji o zakończeniu legalnego pobytu wraz z decyzją nakazującą powrót lub decyzją o wykonaniu wydalenia lub zakazem wjazdu, w ramach jednej decyzji administracyjnej lub orzeczenia sądowego, zgodnie z ich prawem krajowym, bez uszczerbku dla gwarancji proceduralnych przewidzianych w rozdziale III i w innych odpowiednich przepisach prawa wspólnotowego i krajowego”.

18 Artykuł 7 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Dobrowolny wyjazd”, stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla wyjątków, o których mowa w ust. 2 i 4, w decyzji nakazującej powrót wyznacza się odpowiedni termin dobrowolnego wyjazdu, który wynosi od siedmiu do trzydziestu dni. Państwa członkowskie mogą określić w prawie krajowym, że termin ten jest wyznaczany jedynie na wniosek danego obywatela państwa trzeciego. W takim przypadku państwa członkowskie informują danych obywateli państw trzecich o możliwości złożenia takiego wniosku.

[...]

2. Jeżeli jest to konieczne, państwa członkowskie przedłużają termin dobrowolnego wyjazdu, uwzględniając w danym przypadku szczególne okoliczności, takie jak długość pobytu, obecność dzieci uczęszczających do szkoły oraz istnienie innych związków rodzinnych i społecznych.

[...]”.

19 Artykuł 8 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Wydalenie”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie podejmują wszelkie środki niezbędne do wykonania decyzji nakazującej powrót, jeżeli żaden termin dobrowolnego wyjazdu nie został wyznaczony zgodnie z art. 7 ust. 4 lub jeżeli zobowiązanie do powrotu nie zostało wykonane w terminie dobrowolnego wyjazdu, zgodnie z art. 7.

[...]

3. Państwo członkowskie może wydawać odrębne decyzje administracyjne lub orzeczenia sądowe nakazujące wydalenie.

[...]”.

20 Artykuł 9 ust. 1 dyrektywy 2008/115 stanowi:

„Państwa członkowskie przesuwają termin wydalenia:

a) jeżeli miałyby ono naruszać zasadę non-refoulement; lub

b) dopóki obowiązuje zawieszenie wykonania decyzji nakazującej powrót, przyznane zgodnie z art. 13 ust. 2”.

21 Artykuł 13 tej dyrektywy, zatytułowany „Środki odwoławcze”, zawarty w jej rozdziale III, dotyczącym „[g]warancji proceduralnych”, w ust. 1 stanowi:

„Dany obywatel państwa trzeciego otrzymuje możliwość skorzystania ze skutecznych środków odwoławczych, aby zaskarżyć decyzje dotyczące powrotu, o których mowa w art. 12 ust. 1, przed właściwym organem sądowym lub administracyjnym lub właściwym podmiotem złożonym z osób bezstronnych i posiadających gwarancje niezależności”.

22 Artykuł 15 ust. 1 wspomnianej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„O ile w danej sprawie nie mogą zostać zastosowane wystarczające lecz mniej represyjne środki, państwa członkowskie mogą umieścić w ośrodku detencyjnym obywatela państwa trzeciego podlegającego procedurze powrotu tylko w celu przygotowania powrotu lub przeprowadzenia procesu wydalenia, w szczególności jeżeli:

- a) istnieje ryzyko ucieczki; lub
- b) dany obywatel państwa trzeciego unika lub utrudnia przygotowania do powrotu lub proces wydalenia.

Jakikolwiek środek detencyjny stosowany jest przez możliwie najkrótszy okres i tylko dopóki trwają przygotowania do wydalenia oraz podlega wykonaniu z należytą starannością”.

### ***Prawo belgijskie***

23 Artykuł 39/70 akapit pierwszy loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. o wjeździe na terytorium, pobycie, osiedleniu się i wydalaniu cudzoziemców, *Moniteur belge* z dnia 31 grudnia 1980 r., s. 14584), w brzmieniu obowiązującym w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą z dnia 15 grudnia 1980 r.”), brzmi:

„Bez zgody zainteresowanego w okresie przewidzianym na wniesienie skargi oraz w okresie jej rozpoznawania wobec zainteresowanego nie mogą być wykonywane żadne środki wydaleniuowe ani środek w postaci odesłania”.

24 Artykuł 52/3 ust. 1 akapity pierwszy i drugi tej ustawy stanowi:

„W przypadku nieuwzględnienia przez Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides [generalnego komisarza ds. uchodźców i bezpaństwowców] wniosku o udzielenie azylu lub odmowy nadania statusu uchodźcy cudzoziemcowi, który przebywa nielegalnie na terytorium królestwa, bądź udzielenia mu ochrony uzupełniającej, minister lub jego przedstawiciel bezzwłocznie wydaje nakaz opuszczenia terytorium ze wskazaniem jednej z przesłanek przewidzianych w art. 7 akapit pierwszy pkt 1–12. Decyzję doręcza się zainteresowanemu zgodnie z art. 51/2.

W przypadku oddalenia przez Conseil du contentieux des étrangers [sąd do spraw cudzoziemców] skargi cudzoziemca przebywającego nielegalnie na terytorium królestwa na decyzję wydaną przez Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides [generalnego komisarza ds. uchodźców i bezpaństwowców] zgodnie z art. 39/2 § 1 pkt 1 minister lub jego przedstawiciel bezzwłocznie potwierdza nakaz opuszczenia terytorium, o którym mowa w akapicie pierwszym. Decyzję bezzwłocznie doręcza się zainteresowanemu zgodnie z art. 51/2”.



25 Artykuł 75 ust. 2 *arrêté royal* du 8 octobre 1981 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (dekretu królewskiego z dnia 8 października 1981 r. w sprawie wjazdu na terytorium, pobytu, osiedlania się i wydalania cudzoziemców, *Moniteur belge* z dnia 27 października 1981 r., s. 13740), w brzmieniu obowiązującym w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym, stanowił:

„W przypadku odmowy przez Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides [generalnego komisarza ds. uchodźców i bezpaństwowców] nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy bądź udzielenia mu ochrony uzupełniającej lub nieuwzględnienia wniosku o udzielenie azylu, minister lub jego przedstawiciel wydaje względem zainteresowanego nakaz opuszczenia terytorium zgodnie z art. 52/3 § 1 ustawy [z dnia 15 grudnia 1980 r.]”.

### **Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne**

26 W dniu 14 kwietnia 2011 r. S. Gnandi, obywatel togijski, złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej do organów belgijskich, który został oddalony w dniu 23 maja 2014 r. przez Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (generalnego komisarza ds. uchodźców i bezpaństwowców, zwanego dalej „CGRA”). W dniu 3 czerwca 2014 r. État belge (państwo belgijskie), za pośrednictwem Office des étrangers (urzędu do spraw cudzoziemców, Belgia), nakazał S. Gnandiemu opuszczenie terytorium belgijskiego.

27 W dniu 23 czerwca 2014 r. S. Gnandi złożył do Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców, Belgia) skargę na decyzję CGRA z dnia 23 maja 2014 r. W tym samym dniu S. Gnandi wniósł do tego sądu o uchylenie nakazu opuszczenia terytorium z dnia 3 czerwca 2014 r. oraz o zawieszenie jego wykonania.

28 Wyrokiem z dnia 31 października 2014 r. Conseil du contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców) oddalił skargę na decyzję CGRA z dnia 23 maja 2014 r., a także wyrokiem z dnia 19 maja 2015 r. skargę na nakaz opuszczenia kraju z dnia 3 czerwca 2014 r. Rozpatrując skargę kasacyjną złożoną przez S. Gnandiego od tych dwóch wyroków, Conseil d'État (rada stanu, Belgia) w dniu 10 listopada 2015 r. uchyliła wyrok Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców) z dnia 31 października 2014 r. i przekazała temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania. Postępowanie główne dotyczy wyłącznie skargi kasacyjnej wniesionej przez S. Gnandiego od wyroku Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców) z dnia 19 maja 2015 r.

29 W ramach tego postępowania Conseil d'État (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 5 dyrektywy [2008/115], który zobowiązuje państwa członkowskie do przestrzegania przy wdrażaniu tej dyrektywy zasady non-refoulement, a także prawa do skutecznego środka prawnego zagwarantowanego w art. 13 ust. 1 tej dyrektywy oraz art. 47 [karty], powinien być interpretowany w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie możliwości wydania decyzji nakazującej powrót, o której mowa w art. 6 dyrektywy [2008/115] [oraz] w art. 52/3 [ust. 1] [ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r.] oraz w art. 75 [§ 2] dekretu królewskiego z dnia 8 października 1981 r. w sprawie wjazdu na terytorium, pobytu, osiedlania się i wydalania cudzoziemców, bezpośrednio po oddaleniu przez [CGRA] wniosku o udzielenie azylu, a zatem przed wyczerpaniem środków zaskarżenia od powyższej decyzji oddalającej oraz przed ostatecznym zakończeniem procedury azylowej?”.

## Zawisłość sporu w postępowaniu głównym

- 30 Przed Trybunałem rząd belgijski podniósł, że nie ma już potrzeby orzekania w przedmiocie pytania prejudycjalnego z tego względu, że zaskarżony w postępowaniu głównym nakaz opuszczenia terytorium utracił swoją moc na skutek udzielenia S. Gnandiemu zezwolenia na pobyt czasowy i wydania w dniu 11 marca 2016 r. przez Conseil du contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców) wyroku stwierdzającego nieważność decyzji CGRA z dnia 23 maja 2014 r.
- 31 W tym zakresie zarówno z brzmienia, jak i celu i systematyki art. 267 TFUE wynika, że warunkiem zastosowania procedury prejudycjalnej jest rzeczywista zawisłość przed sądami krajowymi sporu, w ramach którego sądy te będą obowiązane wydać orzeczenie, które będzie mogło uwzględniać orzeczenie Trybunału wydane w trybie prejudycjalnym. Zawisłość sporu w postępowaniu głównym Trybunał może zatem badać z urzędu (zob. podobnie wyrok z dnia 13 września 2016 r., Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 32 W niniejszym przypadku z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi wynika, że po złożeniu rozpatrywanego w niniejszej sprawie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym S. Gnandiemu zezwolono, na mocy decyzji Office des étrangers (urzędu do spraw cudzoziemców) z dnia 8 lutego 2016 r., na pobyt na terytorium Belgii do dnia 1 marca 2017 r. i że po wydaniu wyroku przez Conseil du contentieux des étrangers (sąd do spraw cudzoziemców) z dnia 11 marca 2016 r. jego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej ponownie został oddalony przez CGRA w dniu 30 czerwca 2016 r.
- 33 Sąd odsyłający, wezwany przez Trybunał do wskazania, czy uważa, że odpowiedź na jego pytanie jest nadal konieczna do wydania wyroku, odpowiedział, że chce podtrzymać wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Wyjaśnił co do zasady, że stwierdzenie nieważności decyzji CGRA z dnia 23 maja 2014 r. na mocy wyroku Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców) z dnia 11 marca 2016 r. samo w sobie nie wywiera skutków prawnych wobec zaskarżonego w postępowaniu głównym nakazu opuszczenia terytorium belgijskiego oraz że udzielenie S. Gnandiemu zezwolenia na pobyt tymczasowy nie doprowadziło do cofnięcia implicite tego nakazu. Dodał, że nakaz ten wywiera ponownie skutki od dnia 30 czerwca 2016 r., czyli dnia wydania przez CGRA kolejnej decyzji oddalającej złożony przez S. Gnandiego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej.
- 34 W tym zakresie należy wskazać, że w kompetencji Trybunału nie leży wypowiedanie się w ramach procedury odesłania prejudycjalnego o wykładni przepisów krajowych (zob. wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo). W konsekwencji w świetle wskazówek przedstawionych przez sąd odsyłający należy stwierdzić, że spór w postępowaniu głównym jest wciąż zawisły przed tym sądem i że odpowiedź Trybunału na przedstawione pytanie jest nadal użyteczna dla rozstrzygnięcia tego sporu. W związku z tym należy orzec w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

## W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 35 Poprzez swe pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy dyrektywę 2008/115 w związku z dyrektywą 2005/85 oraz w świetle zasady non-refoulement i prawa do skutecznego środka prawnego, ustanowionych w art. 18, w art. 19 ust. 2 i w art. 47 karty należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie wydaniu decyzji nakazującej powrót na podstawie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2008/115 wobec obywatela państwa trzeciego, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, bezpośrednio po oddaleniu tego wniosku przez organ rozstrzygający, a tym samym przed rozpatrzeniem skargi wniesionej od tej decyzji oddalającej.

- 36 Na wstępie należy stwierdzić, jak podniósł sąd odsyłający we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, że zaskarżony w postępowaniu głównym nakaz opuszczenia terytorium stanowi decyzję nakazującą powrót w rozumieniu art. 3 pkt 4 dyrektywy 2008/115. Przepis ten definiuje bowiem pojęcie „decyzji nakazującej powrót” w ten sposób, że jest to decyzja administracyjna lub orzeczenie sądowe, w których stwierdza się lub uznaje, że obywatel państwa trzeciego przebywa w państwie członkowskim nielegalnie, oraz nakłada się lub stwierdza zobowiązanie do powrotu.
- 37 Zgodnie z art. 2 ust. 1 tej dyrektywy ma ona zastosowanie do obywateli państw trzecich nielegalnie przebywających na terytorium państwa członkowskiego. W odniesieniu w szczególności do decyzji nakazujących powrót art. 6 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje, że państwa członkowskie wydają co do zasady taką decyzję wobec każdego obywatela państwa trzeciego nielegalnie przebywającego na ich terytorium.
- 38 W celu ustalenia, czy decyzja nakazująca powrót może być wydana wobec obywatela państwa trzeciego bezpośrednio po oddaleniu przez organ rozstrzygający złożonego przez niego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, należy zatem zbadać w pierwszej kolejności, czy taki obywatel bezpośrednio po wydaniu takiej decyzji oddalającej zaczyna przebywać w państwie członkowskim nielegalnie w rozumieniu dyrektywy 2008/115.
- 39 W tym zakresie z zawartej w art. 3 pkt 2 tej dyrektywy definicji pojęcia „nielegalnego pobytu” wynika, że każdy obywatel państwa trzeciego, który przebywa na terytorium państwa członkowskiego i nie spełnia warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania w tym państwie członkowskim, przebywa w nim nielegalnie (wyrok z dnia 7 czerwca 2016 r., Affum, C-47/15, EU:C:2016:408, pkt 48).
- 40 Zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/85 wnioskującemu o udzielenie ochrony międzynarodowej pozwala się pozostać w państwie członkowskim, wyłącznie dla potrzeb procedury, do czasu podjęcia decyzji zgodnie z procedurami w pierwszej instancji oddalającej wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. O ile to prawo do pozostawania nie stanowi zgodnie z wyraźnym brzmieniem tego przepisu uprawnienia do otrzymania prawa pobytu, o tyle z motywu 9 dyrektywy 2008/115 wynika, że wspomniane prawo do pozostawania stoi na przeszkodzie temu, by pobyt wnioskującego o udzielenie ochrony międzynarodowej został uznany za „nielegalny” w rozumieniu tej dyrektywy w okresie od złożenia przez niego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej do momentu wydania decyzji w pierwszej instancji w sprawie tego wniosku.
- 41 Jak wynika jednoznacznie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/85, przewidziane w tym przepisie prawo do pozostawania wygasa wraz z wydaniem przez organ rozstrzygający decyzji w pierwszej instancji oddalającej wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. W braku prawa pobytu lub zezwolenia na pobyt przyznanego zainteresowanemu na innej podstawie prawnej, zwłaszcza na podstawie art. 6 ust. 4 dyrektywy 2008/115, pozwalającego wnioskodawcy, którego wniosek został oddalony, na spełnienie warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania w danym państwie członkowskim, skutkiem tej decyzji o oddaleniu jest to, że bezpośrednio po wydaniu tej decyzji wnioskodawca ten nie spełnia już tych warunków, a zatem jego pobyt staje się nielegalny.
- 42 Z pewnością art. 39 ust. 3 lit. a) dyrektywy 2005/85 przyznaje państwom członkowskim możliwość ustanowienia przepisów pozwalających wnioskującym o udzielenie ochrony międzynarodowej na pozostawanie na ich terytorium do czasu rozpatrzenia skargi na decyzję oddalającą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. W tym przypadku wydaje się, że art. 39/70 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. zawiera tego rodzaju przepis, ponieważ przyznaje wnioskującym o udzielenie ochrony międzynarodowej prawo do pozostawania na terytorium belgijskim w terminie na wniesienie takiej skargi oraz w okresie jej rozpatrywania. Zweryfikować to powinien sąd odsyłający.

- 43 Jest także prawdą, że Trybunał orzekł w pkt 47 i 49 wyroku z dnia 30 maja 2013 r., Arslan (C-534/11, EU:C:2013:343), że zezwolenie na pozostawanie do celów rzeczywistego skorzystania z prawa do skargi na decyzję oddalającą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej stoi na przeszkodzie zastosowaniu dyrektywy 2008/115 wobec obywatela państwa trzeciego, który złożył ten wniosek, do czasu rozpatrzenia skargi na decyzję oddalającą ten wniosek.
- 44 Nie można jednak wywodzić z tego wyroku, że takie zezwolenie na pozostawanie zakazywałoby uznania, że bezpośrednio po oddaleniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i z zastrzeżeniem istnienia prawa pobytu lub zezwolenia na pobyt, o którym mowa w pkt 41 niniejszego wyroku, pobyt zainteresowanego staje się nielegalny w rozumieniu dyrektywy 2008/115.
- 45 Po pierwsze, w świetle zakresu pytań prejudycjalnych przedstawionych w sprawie, w której wydano wspomniany wyrok, a także kontekstu tej sprawy, należy bowiem wyjaśnić, że wykładnia przyjęta w tym wyroku miała wyłącznie na celu zapewnienie, by postępowanie w sprawie powrotu nie było prowadzone dopóty, dopóki wnioskodawca, którego wniosek został oddalony, jest uprawniony do pozostania do czasu rozpatrzenia jego skargi oraz by w szczególności w tym okresie nie mógł on być umieszczony w ośrodku detencyjnym na mocy art. 15 tej dyrektywy do celów wydalenia.
- 46 Po drugie, ani art. 3 pkt 2 dyrektywy 2008/115, ani żaden inny przepis tej dyrektywy nie uzależniają zgodności z prawem pobytu od wyniku postępowania w sprawie skargi na decyzję administracyjną o zakończeniu legalnego pobytu lub od braku zezwolenia na pozostanie do czasu rozpatrzenia takiej skargi. Przeciwnie, podczas gdy – jak zostało podkreślone w pkt 40 niniejszego wyroku – z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/85 w związku z motywem 9 dyrektywy 2008/115 wynika, że prawo wnioskującego o udzielenie ochrony międzynarodowej do pozostawania na terytorium danego państwa członkowskiego w okresie od złożenia wniosku do momentu wydania decyzji w pierwszej instancji w sprawie tego wniosku stoi na przeszkodzie uznaniu pobytu zainteresowanego w tym okresie za „nielegalny” w rozumieniu dyrektywy 2008/115, to żaden przepis ani żaden motyw dyrektywy 2005/85 lub dyrektywy 2008/115 nie przewiduje natomiast, że zezwolenie na pozostawanie na wspomnianym terytorium do czasu rozpatrzenia skargi na decyzję oddalającą ten wniosek stoi, jako takie, na przeszkodzie takiemu uznaniu.
- 47 Po trzecie, dyrektywa 2008/115 nie opiera się na koncepcji, zgodnie z którą nielegalny charakter pobytu, a zatem możliwość zastosowania wspomnianej dyrektywy zakładałyby brak jakiegokolwiek zgodnej z prawem możliwości pozostawania przez obywatela państwa trzeciego na terytorium danego państwa członkowskiego, w szczególności do czasu rozpatrzenia skargi na decyzję o zakończeniu legalnego pobytu. Przeciwnie, jak wynika z motywu 12 tej dyrektywy, znajduje ona zastosowanie do obywateli państw trzecich, którzy, chociaż przebywają nielegalnie, są uprawnieni do pozostawania zgodnie z prawem na terytorium danego państwa członkowskiego, ponieważ nie mogą jeszcze zostać wydalen. W szczególności art. 7 wspomnianej dyrektywy przewiduje wyznaczenie odpowiedniego terminu dobrowolnego wyjazdu tych osób, w którym osoby te, chociaż przebywają nielegalnie, są uprawnione jeszcze do pozostawania na terytorium danego państwa członkowskiego. Poza tym zgodnie z art. 5 i z art. 9 ust. 1 tej dyrektywy państwa członkowskie są zobowiązane do przestrzegania zasady non-refoulement w odniesieniu do nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich i przesunięcia ich wydalenia, jeżeli miałyby ono naruszać tę zasadę.
- 48 Po czwarte, należy przypomnieć, że podstawowy cel dyrektywy 2008/115 – jak wynika z jej motywów 2 i 4 – polega na ustanowieniu skutecznej polityki wydalania i powrotu nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, z pełnym poszanowaniem praw podstawowych, a także godności osób, których to dotyczy (zob. podobnie wyroki: z dnia 17 lipca 2014 r., Pham, C-474/13, EU:C:2014:2096, pkt 20; z dnia 15 lutego 2016 r., N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, pkt 75 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 49 Cel ten został uszczegółowiony w art. 6 ust. 6 dyrektywy 2008/115, który wyraźnie pozostawia państwom członkowskim możliwość wydania decyzji o zakończeniu legalnego pobytu wraz z decyzją nakazującą powrót, w ramach jednej decyzji administracyjnej. Ta możliwość połączenia tych dwóch decyzji w jednym akcie administracyjnym umożliwia bowiem państwom członkowskim zapewnienie jednoczesnego prowadzenia, a nawet połączenia postępowań administracyjnych prowadzących do wydania wspomnianych decyzji, a także postępowań odwoławczych wszczętych przeciwko tym decyzjom. Jak zauważają w szczególności rządy czeski, niemiecki i niderlandzki, taka możliwość połączenia umożliwia także pokonanie trudności praktycznych dotyczących doręczenia decyzji nakazujących powrót.
- 50 Tymczasem wykładnia tej dyrektywy, zgodnie z którą nielegalny charakter pobytu byłby wykluczony ze względu na samo istnienie zezwolenia na pozostanie do czasu rozpatrzenia skargi na decyzję oddalającą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, prowadziłaby do pozbawienia skuteczności (effet utile) możliwości takiego połączenia i byłaby tym samym sprzeczna z celem ustanowienia skutecznej polityki wydalania i powrotu. Zgodnie bowiem z taką wykładnią decyzja nakazująca powrót mogłaby być wydana dopiero po rozpatrzeniu skargi, co mogłoby znacznie wydłużyć postępowanie w sprawie powrotu i sprawić, że stałoby się ono bardziej złożone.
- 51 Po piąte, w odniesieniu do podkreślonego przez sąd odsyłający w pytaniu koniecznego przestrzegania wymogów wynikających z prawa do skutecznego środka prawnego i zasady non-refoulement, należy podkreślić, że wykładni przepisów dyrektywy 2008/115, podobnie jak dyrektywy 2005/85, należy dokonywać, jak wynika to z motywu 24 tej pierwszej i z motywu 8 tej drugiej, z poszanowaniem praw podstawowych i zasad uznanych w szczególności w karcie (zob. wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 50).
- 52 W odniesieniu w szczególności do przewidzianych w art. 13 dyrektywy 2008/115 środków odwoławczych od decyzji związanych z powrotem, podobnie jak tych przewidzianych w art. 39 dyrektywy 2005/85 od decyzji oddalających wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, ich właściwości należy określić zgodnie z art. 47 karty, według którego każdy, czyje prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w tym artykule (zob. podobnie wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Abdida, C-562/13, EU:C:2014:2453, pkt 45; z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 51).
- 53 Należy także zaznaczyć, że zasada non-refoulement jest zagwarantowana jako prawo podstawowe w art. 18 i art. 19 ust. 2 karty (wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., H.T., C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 65), oraz została potwierdzona w szczególności w motywie 2 dyrektywy 2005/85, a także w motywie 8 i w art. 5 dyrektywy 2008/115. Artykuł 18 karty przewiduje ponadto, tak samo jak art. 78 ust. 1 TFUE, przestrzeganie postanowień konwencji genewskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r., N.S. i in., C-411/10 i C-493/10, EU:C:2011:865, pkt 75).
- 54 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że gdy państwo postanawia wydalić wnioskującego o udzielenie ochrony międzynarodowej do państwa, w którym istnieją istotne podstawy, aby uznać, że byłby on narażony na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 18 karty w związku z art. 33 konwencji genewskiej lub z art. 19 ust. 2 karty, przewidziane w art. 47 karty prawo do skutecznej ochrony sądowej wymaga, aby temu wnioskodawcy przysługiwał środek odwoławczy zawieszający z mocy prawa wykonanie środka umożliwiającego jego wydalenie (zob. podobnie wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Abdida, C-562/13, EU:C:2014:2453, pkt 52; z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 54).

- 55 Co prawda Trybunał orzekł już, że okoliczność, iż środek odwoławczy wniesiony od takiej decyzji oddalającej wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej nie ma skutku zawieszającego, jest co do zasady zgodna z zasadą non-refoulement i z art. 47 karty, o ile wykonanie takiej decyzji jako takiej nie może prowadzić do wydalenia danego obywatela państwa trzeciego (zob. podobnie wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 56).
- 56 Natomiast środkowi odwoławczemu wniesionemu od decyzji nakazującej powrót w rozumieniu art. 6 dyrektywy 2008/115 powinien – w celu zapewnienia wobec danego obywatela państwa trzeciego przestrzegania wymogów wynikających z zasady non-refoulement i art. 47 karty – przysługiwać skutek zawieszający z mocy prawa, jeśli decyzja ta może narazić tego obywatela na poważne ryzyko, że zostanie poddany traktowaniu sprzecznemu z art. 18 karty w związku z art. 33 konwencji genewskiej, lub traktowanie sprzeczne z art. 19 ust. 2 karty (zob. podobnie wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Abdida, C-562/13, EU:C:2014:2453, pkt 52, 53; z dnia 17 grudnia 2015 r., Tall, C-239/14, EU:C:2015:824, pkt 57, 58). Jest tak tym bardziej w przypadku ewentualnej decyzji o wydaleniu w rozumieniu art. 8 ust. 3 tej dyrektywy.
- 57 Niemniej jednak ani art. 39 dyrektywy 2005/85 i art. 13 dyrektywy 2008/115, ani art. 47 karty, w świetle gwarancji zawartych w art. 18 i w art. 19 ust. 2 nie nakładają obowiązku wprowadzenia dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Istotne jest bowiem tylko istnienie środka odwoławczego przed jedną instancją sądową (zob. podobnie wyrok z dnia 28 lipca 2011 r., Samba Diouf, C-69/10, EU:C:2011:524, pkt 69).
- 58 Z powyższego wynika, że w odniesieniu do decyzji nakazującej powrót oraz ewentualnej decyzji o wydaleniu ochrona związana z prawem do skutecznego środka prawnego, a także z zasadą non-refoulement powinna być zapewniona poprzez przyznanie wnioskującemu o udzielenie ochrony międzynarodowej prawa do skutecznego środka prawnego, któremu przysługuje skutek zawieszający z mocy prawa, co najmniej przed sądem. Z zastrzeżeniem ścisłego przestrzegania tego wymogu sama okoliczność, że pobyt zainteresowanego zostaje uznany za nielegalny w rozumieniu dyrektywy 2008/115 bezpośrednio po oddaleniu w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz że decyzja nakazująca powrót może zatem być wydana bezpośrednio po wydaniu tej decyzji oddalającej lub być połączona z tą decyzją oddalającą w tym samym akcie administracyjnym, nie narusza ani zasady non-refoulement, ani prawa do skutecznego środka prawnego.
- 59 W świetle całości powyższych rozważań należy stwierdzić, że obywatel państwa trzeciego – o ile nie udzielono mu prawa pobytu lub zezwolenia na pobyt, o którym mowa w art. 6 ust. 4 dyrektywy 2008/115 – którego pobyt na terytorium państwa członkowskiego stał się nielegalny w rozumieniu dyrektywy 2008/115 bezpośrednio po oddaleniu w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający złożonego przez niego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, niezależnie od tego, czy wydano wobec niego zezwolenie na pozostanie do czasu rozpatrzenia skargi na tę decyzję oddalającą. Decyzja nakazująca powrót wobec takiego obywatela może zostać wydana co do zasady bezpośrednio po wydaniu wspomnianej decyzji oddalającej lub wraz z nią w jednym akcie administracyjnym.
- 60 Niemniej jednak należy podkreślić w drugiej kolejności, że państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia, aby każda decyzja nakazująca powrót przestrzegała gwarancji proceduralnych przewidzianych w rozdziale III dyrektywy 2008/115, a także innych właściwych przepisów prawa Unii i prawa krajowego. Taki obowiązek jest wyraźnie przewidziany w art. 6 ust. 6 tej dyrektywy w przypadku, gdy decyzja nakazująca powrót jest wydawana w tym samym czasie co wydana w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający decyzja oddalająca wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. Taki obowiązek powinien także mieć zastosowanie w sytuacji, takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której decyzja nakazująca powrót została wydana bezpośrednio po oddaleniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, w odrębnym akcie o charakterze administracyjnym, wydanym przez inny organ.

- 61 W tym kontekście do państw członkowskich należy zapewnienie pełnej skuteczności środka odwoławczego od decyzji oddalającej wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, z poszanowaniem zasady równości broni, co wymaga w szczególności zawieszenia wszystkich skutków decyzji nakazującej powrót w terminie na wniesienie tego środka oraz, jeśli taki środek zostanie wniesiony, do czasu rozpatrzenia tego środka.
- 62 W tym zakresie nie wystarczy, aby dane państwo członkowskie powstrzymało się od egzekucji decyzji nakazującej powrót. Przeciwnie, konieczne jest zawieszenie wszystkich skutków prawnych tej decyzji, a zatem w szczególności zapewnienie, by przewidziany w art. 7 dyrektywy 2008/115 termin dobrowolnego wyjazdu nie rozpoczął biegu dopóty, dopóki zainteresowany jest uprawniony do pozostawania na terytorium danego państwa członkowskiego. Ponadto w tym okresie nie może on być umieszczony w ośrodku detencyjnym do celów wydalenia na podstawie art. 15 tej dyrektywy.
- 63 Ponadto, do czasu rozpatrzenia środka odwoławczego wniesionego na decyzję o oddaleniu w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, zainteresowany powinien co do zasady móc korzystać z praw wynikających z dyrektywy 2003/9. Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy uzależnia jej stosowanie wyłącznie od istnienia zezwolenia na pozostanie na terytorium jako wnioskodawca, a tym samym nie wyklucza takiego stosowania, w przypadku gdy zainteresowany, który posiada takie zezwolenie, przebywa nielegalnie na terytorium danego państwa członkowskiego w rozumieniu dyrektywy 2008/115. W tym zakresie z art. 2 lit. c) dyrektywy 2003/9 wynika, że zainteresowany zachowuje status wnioskującego o udzielenie ochrony międzynarodowej w rozumieniu tej dyrektywy do momentu podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie złożonego przez niego wniosku (zob. podobnie wyrok z dnia 27 września 2012 r., *Cimade i GISTI*, C-179/11, EU:C:2012:594, pkt 53).
- 64 Poza tym, o ile – niezależnie od wydania decyzji nakazującej powrót bezpośrednio po oddaleniu w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej lub wraz z tą decyzją oddalającą w tym samym akcie administracyjnym – wnioskujący o ochronę międzynarodową powinien być uprawniony do pozostawania na terytorium do czasu rozpatrzenia środka odwoławczego od tej decyzji oddalającej, o tyle państwa członkowskie są zobowiązane do umożliwienia osobom, których to dotyczy, powołania się na każdą zmianę okoliczności, jaka nastąpiła po wydaniu tej decyzji nakazującej powrót, która mogłaby mieć znaczący wpływ na ocenę sytuacji zainteresowanego w świetle dyrektywy 2008/115, a w szczególności jej art. 5.
- 65 Wreszcie, jak wynika z motywu 6 dyrektywy 2008/115, państwa członkowskie muszą zapewnić, aby postępowanie w sprawie powrotu było sprawiedliwe i przejrzyste (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 czerwca 2014 r., *Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, pkt 40; z dnia 5 listopada 2014 r., *Mukarubega*, C-166/13, EU:C:2014:2336, pkt 61). Z tego tytułu do nich należy – w przypadku gdy decyzja nakazująca powrót jest wydawana bezpośrednio po oddaleniu w pierwszej instancji przez organ rozstrzygający wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej lub wraz z tą decyzją oddalającą w jednym akcie administracyjnym, zapewnienie, by dany wnioskujący o udzielenie ochrony międzynarodowej został poinformowany w przejrzysty sposób o przestrzeganiu gwarancji wskazanych w pkt 61–64 niniejszego wyroku.
- 66 W niniejszym przypadku sąd odsyłający wskazuje, że zaskarżona w postępowaniu głównym decyzja nakazująca powrót, chociaż nie może być przedmiotem egzekucji przed rozpatrzeniem skargi wniesionej przez S. Gnandiego na decyzję oddalającą złożony przez niego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, to jednak jest ona dla niego niekorzystna, ponieważ zobowiązuje go do opuszczenia terytorium Belgii. Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający wydaje się także, że gwarancja przytoczona w pkt 61 i 62 niniejszego wyroku, zgodnie z którą postępowanie w sprawie powrotu powinno być zawieszane do czasu rozpatrzenia tej skargi, nie została spełniona.
- 67 W świetle powyższych ustaleń na pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że dyrektywę 2008/115 w związku z dyrektywą 2005/85 oraz w świetle zasady *non-refoulement* i prawa do skutecznego środka prawnego, ustanowionych w art. 18, w art. 19 ust. 2 i w art. 47 karty należy interpretować w ten

sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie wydaniu decyzji nakazującej powrót na podstawie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2008/115 wobec obywatela państwa trzeciego, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, bezpośrednio po oddaleniu tego wniosku przez organ rozstrzygający lub wraz z tą decyzją oddalającą w tym samym akcie administracyjnym i tym samym przed rozpatrzeniem skargi wniesionej na tę decyzję oddalającą, pod warunkiem w szczególności, że dane państwo członkowskie gwarantuje, iż wszystkie skutki prawne decyzji nakazującej powrót zostaną zawieszane do czasu rozpatrzenia tej skargi, że ten wnioskodawca może w tym okresie korzystać z praw wynikających z dyrektywy 2003/9 oraz że może on powoływać się na każdą zmianę okoliczności, jaka nastąpiła po wydaniu decyzji nakazującej powrót, która może mieć znaczący wpływ na ocenę sytuacji zainteresowanego w świetle dyrektywy 2008/115, w szczególności jej art. 5, czego zweryfikowanie należy do sądu krajowego.

### **W przedmiocie kosztów**

- <sup>68</sup> Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

**Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich w związku z dyrektywą Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w państwach członkowskich oraz w świetle zasady non-refoulement i prawa do skutecznego środka prawnego, ustanowionych w art. 18, w art. 19 ust. 2 i w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie wydaniu decyzji nakazującej powrót na podstawie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2008/115 wobec obywatela państwa trzeciego, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, bezpośrednio po oddaleniu tego wniosku przez organ rozstrzygający lub wraz z tą decyzją oddalającą w tym samym akcie administracyjnym i tym samym przed rozpatrzeniem skargi wniesionej na tę decyzję oddalającą, pod warunkiem w szczególności, że dane państwo członkowskie gwarantuje, że wszystkie skutki prawne decyzji nakazującej powrót zostaną zawieszane do czasu rozpatrzenia tej skargi, że ten wnioskodawca może w tym okresie korzystać z praw wynikających z dyrektywy Rady 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiającej minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o azyl oraz że może on powoływać się na każdą zmianę okoliczności, jaka nastąpiła po wydaniu decyzji nakazującej powrót, która może mieć znaczący wpływ na ocenę sytuacji zainteresowanego w świetle dyrektywy 2008/115, w szczególności jej art. 5, czego zweryfikowanie należy do sądu krajowego.**

Podpisy